

הנחיות לשיח חופשי ומוגן דצמבר 2023

מאז ההתקפה האכזרית של מרצחי החמאס בשבעה באוקטובר והמלחמה שבעקבותיה, כולנו נמצאים בימים נוראיים. ימים שמציבים לנו התמודדות עם אובדן ושכול, חברים וחברות שנקראו למילואים, ערעור תחושת הביטחון, העצמה של קונפליקטים חברתיים ותחושות קשות של זעזוע, תסכול וכאב. בתקופה זו אנו ניצבים לפני אתגר מורכב לשמור על קהילת הפקולטה המגוונת שלנו כמרחב בטוח לשיח המאפשר חופש דעה וחופש ביטוי לכל חברי הקהילה: יהודים וערבים, מצביעי שמאל וימין, בעלי השקפות שונות ומנוגדות. אנו גאים בחיים המשותפים שלנו בפקולטה, בליברליזם ובחופש הדעה ורואים בהם בסיס לחשיבה אקדמית, יצירתית וביקורתית. אבל כמובן שאלו לא מתירים ביטויים שיש בהם הזדהות עם אלימות וצהלה על מות חפים מפשע, תמיכה בטרור, הסתה לאלימות, גזענות או פגיעה וביוש של חברים בקהילה. הטיפול בתופעות שוליים כאלה יעשה בהתאם לחוק ולתקנון האוניברסיטה, לא בהתלהמות ובהפצת פייק ושנאה.

על מנת לגבש מדיניות מכילה ופלורליסטית ככל האפשר, תוך שמירה על יחס מכבד בתוך קהילת הפקולטה כולה, כולל סגל אקדמי, מנהלי, קליני וסטודנטים, התקיים בשבועות האחרונים תהליך עומק דיאלוגי-השתתפותי, בהנחיית יועצת ארגונית. במסגרת זו נערכו, בין היתר, מפגשי שיח פתוח בנושאים אלו אליהם הוזמנו כלל חברי הקהילה. תוך כדי שיחה, הגענו למסקנה שיש טעם לגבש המלצות והנחיות שהן בחלקן מעבר לקווי "עשה ואל תעשה" המצויים בתקנון המשמעת. עקרונות השיח המוגן המפורטים במסמך זה נכתבו על בסיס המפגשים שנערכו בשיתוף סטודנטיות וסטודנטים, מרצות ומרצים, סגל מנהלי וקליני מהפקולטה למשפטים ומבית הספר לקרימינולוגיה. זאת, מתוך הבנה כי האחריות על יצירת אוירה מכבדת ושיח מכבד מוטלת על כולנו יחד, וכל אחד ואחת לחוד.

מטרת ההנחיות לסייע ביצירת אוירה של התחשבות הדדית ושל אמפתיה. התהליך השיתופי מדגיש כי כלל חברי הפקולטה נוטלים על עצמם את האחריות לייצר אוירה זו. בואו ננסה כולנו להיות מכבדים ומתונים בהתבטאויות, זהירים באימות וניתוח המידע שאנו מקבלים ושקולים בתגובותינו. הדגש במסגרת הפקולטטית הוא חיזוק והעמקת היכולת לחיי קהילה משותפים, יכולת בה הפקולטה גאה ומשקיעה מאמצים רבים לשמרה.

עקרונות לשיח מוגן בפקולטה:

1. הפקולטה מעודדת שיח פתוח וביקורתי גם בנושאים הקשורים למצב הביטחוני, החברתי והפוליטי, במסגרת הכתה ומחוצה לה.
2. מטבע הדברים, שיח על המצב הנוכחי יכול להתפתח בשיעורים בהקשר ישיר לנושאים, אבל ראוי להימנע מליזום שיח במסגרת השיעורים שלא בהקשר לנושא השיעור.

3. הפקולטה מאמצת את מודל הרמזור של מרכז "אקורד" להתווית גבולות השיח:

א. האזור האדום – שיח אלים, מכליל או גזעני, הסתה לאלימות, לגזענות או לטרור ("צריך לטהר את המדינה מערבים"; "צריך לזרוק את היהודים מכאן", כל משפט שמתחיל ב"מוות ל..." או מכיל איומים באלימות). שיח כזה יופסק מיד ויתכן וינקטו צעדים משמעתיים.

ב. האזור הכתום – שיח שהתוכן שלו כשלעצמו עשוי להיות לגיטימי אך בנימה או טון מזלזלים ומערערים הפוגעים ברגשות של חברים בקהילה ("למה לכל הרוחות צריך להיות אכפת לי ממה שקורה לילדות וילדים בעזה / למה לכל הרוחות אכפת לי מחיילי צה"ל הנופלים / מהחטופים?"). שיח כזה יתוקן ויתועל על ידי המרצה לאזור הירוק באופן ישיר או באמצעות שיח מתווך.

ג. האזור הירוק – שיח לגיטימי שאינו בהכרח ניטרלי או נינוח או מיצג אמיתות מוחלטות ("תגובת צה"ל מוצדקת/אינה מוצדקת"; "לישראלים / לפלסטינים לא אכפת מחיי אדם"). התכנים בשיח עשויים לעורר מחלוקת אך אופן השיח הצריך להיות שיווני ומכבד שונות, מתייחס בצורה אמפתית לזולת ולרגשותיו תוך הבנה שבפקולטה לומדים ועובדים אנשים מקבוצות שונות, עם דעות שונות ותפיסות עולם שונות ורמות רגישות שונות. השיח רגיש לאפשרות של כל אחד מחברות וחברי הקהילה להרגיש בנוח במרחב. מומלץ להשתמש בפחות סימני קריאה וביותר הנמקות וסימני שאלה.

4. כאשר השיח מתווך בשיעור תינתן ככל האפשר במה שוויונית לעמדות שונות ויובהר כי דעותיהם הפוליטיות של הסטודנטים, ואי הסכמה איתן, לא תשפיע על הערכת הסטודנט בשום מקרה.

5. עקרונות השיח בפקולטה חלים גם על התבטאויות שאינן מילוליות, כגון רקע בזום, כיתוב על פירטי לבוש וכו'.

6. יישום מודל הרמזור יהיה על בסיס שוויוני.

7. עקרונות השיח בפקולטה חלים גם על התבטאויות פומביות מחוץ לשיעורים, ובכלל זה התבטאויות בקבוצות ווטסאפ המשויכות באופן ישיר לפעילות האקדמית באוניברסיטה. מצופה מחברות וחברי הפקולטה להתנהל באזור הירוק הן במרחב האקדמי והן כתמרור לחיים חברתיים משותפים. עם זאת, מטבע הדברים, ככל שהביטוי הוא בהקשר ובפלטפורמות רחוקות יותר מגלעין הפעילות האקדמית בפקולטה, אינטרס ורמת האכיפה של גבולות השיח על ידי רשויות הפקולטה יורדת. הפקולטה לא מתכוונת לפתוח במסע אכיפה בפלטפורמות הרחוקות ממרכז הפעילות של הפקולטה, ואנו ממליצים לכל חברות וחברי הקהילה לא לצאת למסעות "צייד" כאלו. יחד עם זאת, ככל שמדובר יהיה בהתבטאויות שנוגעות לגרעין הקשה של "האזור האדום", כך יגברו השיקולים להעביר את העניין לוועדת משמעת האוניברסיטאית ו/או לרשויות האכיפה.

אופן הטיפול באירועים חריגים:

8. הפקולטה מעודדת את כל חברי הקהילה (סטודנטים, עובדים ומרצים) אשר נפגעו משיח או התבטאות לפעול לתיקון אופן השיח והאווירה בהתאם לשלבים כאן:

א. יש להעדיף תחילת טיפול בתלונה על התבטאויות של מרצים או של סטודנטים או של עובדים באמצעות פניה ישירה לסטודנטים או למרצים או לעובדים המעורבים לצורך בירור העניין בשיח ישיר וכן. זכרו שהתבטאויות ברשת לעתים קרובות מוצאות מהקשר ושתקשורת בין-אישית ישירה ומכבדת מועילה פעמים רבות בליבון קשיים שלעתים יכולים לנבוע מאי-הבנה הדדית.

ב. ככל שפנייה ישירה לא מסייעת או אינה אפשרית ניתן לפנות גם תוך שמירה על אנונימיות למריאלה בוחניק יעבץ לצורך שיח מתווך או לרשויות הפורמליות של הפקולטה למשפטים או ביה"ס לקרימינולוגיה, לפי העניין, לצורך בדיקת נקיטת אמצעי אכיפה. הפקולטה מבקשת לעודד מיצוי שיח וליבון פנימי ואמצעים חינוכיים לפני נקיטת אמצעי אכיפה פורמליים.

ג. כמובן שלאחר מיצוי הפניות בתוך הפקולטה, ניתן לפנות לגורמים המוסמכים באוניברסיטה במסגרת התקנון וההליכים הקיימים באוניברסיטה.

9. הגבולות בין האזור האדום לכתום ובין הכתום לירוק אינם עניין מתמטי ויכולות להיות מחלוקות לגביהן. לצורך כך שכרה הפקולטה את שרותיה של מריאלה בוחניק יעבץ שתהיה כתובת לשיח מתווך שאליו ניתן לפנות אם לא ניתן לפתור את המחלוקת לגבי גבולות השיח בין המשוחחים, ולמעט מקרים קיצוניים ישמש גם כאמצעי פיתרון סכסוכים לפני פנייה לאמצעים דרסטיים יותר. ככל שיהיה צורך בביצוע החלטות בנוגע לגבולות השיח בתוך הפקולטה, מעבר למה שמוכתב על פי התקנון האוניברסיטאי, החלטות אלו יבוצעו על ידי הדיקן תוך התייעצות עם המרצים והסטודנטים הנוגעים לעניין.

10. יש להימנע מתגובה לפגיעה באמצעות ביוש ושיימינג, בין אם ברשת, בקבוצות ווטסאפ, או במרחבים אחרים. שיטות מעין אלו יש בהם לעתים קרובות מעין "נקמה", כאשר צד שנפגע מגיב על כך בפגיעה משלו, אך בגלל הדינמיקה של הפעילות ברשת, קשה מאוד לחזות ובוודאי שקשה לשלוט בעצמת הפגיעה ובהיקפה.

התקופה הקשה בה אנו נמצאים דורשת פתיחות עם רגשות. זכרו בבקשה שהמלחמה משפיעה על כולנו אך על כל אחת ואחד באופן שונה. בהקשר זה, נסו לשאול את עצמכם תמיד - איך מה שאני עומד/ת להגיד ייקלט על ידי מי ששומע/ת אותי? ומה אחריותי כמאזין/ה וכפרשן/ית לדברים שנאמרו? לעתים, דווקא העדר תגובה היא התגובה המתאימה ביותר. אין בדברים הללו כדי לצנן הבעת דעה, שהיא הכרחית לכל תהליך אקדמי, בפרט בפקולטה שלנו. יחד עם זאת, אנו מבקשים מכם, בשם קהילת המרצים והסטודנטים, אנא עזרו לכולנו לקיים את רוח הקהילה, את שלטון החוק, את הסולידריות הישראלית - ובעיקר, את היחס האנושי והמכבד בינינו.